

Tvary skryté ve dřevě

Cyklus *Tvary skryté ve dřevě*, který Helena Salichová vytvářela od roku 1961 do konce svého života, patří k nejpřekvapivějším polohám její tvorby. Autorka spojovaná s folklorními motivy a regionální malbou zde vstupuje do roviny abstrakce, v níž hlavní roli hraje struktura, rytmus linie a organický tvar dřeva. Salichová nevnímá dřevo jako nosič, ale jako aktivního spoluautora svých děl, nechává vystoupit jeho kresbu, suky, póry a drobnými zásahy rydlem nebo nožem odhaluje příběhy ve dřevě skryté. Výsledkem je soubor 183 dřevořezů, který svou vizuální energií překračuje hranice tradiční grafiky

Ačkoli Salichová tvořila mimo hlavní centra avantgardy, její cyklus se protíná s klíčovými formálními a myšlenkovými proudy, které definovaly československé umění šedesátých let. Toto období bylo charakterizováno intenzivním hledáním autonomie formy, osvobozením se od ideologických norem a směřováním k experimentální práci s médiem.

Vystavený cyklus *Tvary skryté ve dřevě* je doplněn díly velkých jmen umění: Karla Malicha, Stanislava Kolíbal, Václava Boštíka, Jiřího Balcara a Marca Chagalla a umožňuje nám nově číst dílo Heleny Salichové jako součást nejen české abstraktní tvorby.

V 60. letech, kdy Helena Salichová začíná pracovat na cyklu *Tvary skryté ve dřevě* je ústředním tématem tvorby Karla Malicha otevírání geometrických útvarů a jejich slučování s prázdným prostorem, začíná využívat nový materiál – plexisklo. Neokonstruktivistické abstraktní období mezi lety 1967–1976 znamenalo vědomé opuštění figury a uchopení neantropomorfního prostoru jako otevřeného místa zbaveného veškerých magických či náboženských symbol. Stejně jako Salichová nechává vystoupit *skrytou* energii dřeva, Malich vizualizuje neviditelné síly v prostoru – jejich dialog se točí kolem hledání tvaru, který vzniká v momentu či v materiálu, nikoli v pevné definici.

Stanislav Kolíbal, rodák z Orlové, v padesátých letech byla Kolíbalovým námětem povětšinou ženská figura měkkých oblých tvarů. Těla žen jsou často znázorněná v nezvyklých polohách: nalézáme v nich Kolíbalův zájem o labilitu a vyvolání pocitu nejistoty. Rok 1963 je pak rokem zlomu: autor přechází k abstraktní geometrické formě.

Václav Boštík směřoval v 60. letech k monochromním plochám a meditativní, téměř nulové malbě. Jeho abstrakce není o formálním experimentu, ale o kosmogonii – o prožitku světla, ticha a nekonečna. Ačkoli Boštík sleduje vnitřní svět, zatímco Salichová ten vnější (materiál),

oba dosahují formální redukce s duchovním podtextem. (Jeho rané dílo *Neony* z roku 1957 ostatně reflektuje proměnu města, které se stává prostorem pro moderní vizualitu – esenci šedesátých let.)

Jiří Balcar náležel k umělcům, kteří osvobodili grafiku od ilustrativnosti. Vnesl do ní jazyk vizuální kultury – typografii, fragmenty znaků a autonomní abstrakci. Jeho práce na pomezí expresivní grafiky a znakovosti klade důraz na rytmickou sílu a ne-narativní vizuální zkratku, čímž se stává ideálním partnerem k Salichově cyklu, který rovněž zkoumá čistou, rytmem řízenou kresbu.

Marc Chagall nám pomáhá uchopovat dílo Heleny Salichové v kontextu světového umění. Jeho lyrická, symbolická a snová malba čerpá z židovských tradic a folklóru, ale jeho přítomnost na výstavě demonstruje klíčový princip: Hluboká fixace na archetypální nebo kulturně-specifický zdroj, u Chagalla židovská mytologie, u Salichové folklor Slezska, z němož její tvorba vyrůstá. Tradice a návrat ke kořenům není překážkou, nýbrž katalyzátorem pro vznik univerzálního, stylizovaného a abstrahujícího jazyka. Chagall dokazuje, že cesta k abstrakci není nutně odklonem od reality, ale naopak jejím vnitřním, poetickým rozšířením – princip, který mistrně naplňuje i pozdní, zralá tvorba Heleny Salichové.

Helena Salichová (1895–1975) byla významná slezská malířka, grafička, ilustrátorka, spisovatelka a sběratelka lidové kultury. Narodila se v Kyjovicích a už od dětství ji formovalo prostředí Polanské nížiny i lidová tvorba, kterou poznala díky své chůvě Haně Proské. Silné zázemí pro její umělecký růst vytvářela také rodina, zejména otec–učitel, který ji vedl k poznání umění a kultury.

Po absolvování učitelského ústavu v Opavě studovala na Akademii výtvarných umění v Praze (1919–1926) u předních osobností své doby, mj. Maxe Švabinského, Vojtěcha Hynaise, Vlaho Bukovace, Karla Krattnera či Augusta Brömse. Krátce působila jako učitelka v Kyjovicích, poté se natrvalo usadila v Polance nad Odrou, kde žila a tvořila celý svůj život.

Je zastoupena ve sbírkách významných českých institucí.